

Opinia biegłego lekarza jako dowód w procesie medycznym – wybrane aspekty

Wstęp

Ochronę życia i zdrowia człowieka współcześnie można pojmować z jednej strony jako jedno z głównych praw człowieka, a z drugiej jako obowiązek władzy publicznej. Uznaje się je za tzw. prawo podstawowe, wyprowadzane z przyrodzonej i niezbywalnej godności człowieka¹. Takie podejście do ochrony zdrowia, będące odejściem od paternalistycznego modelu relacji pacjenta z lekarzem, powoduje wzrost świadomości prawnej pacjentów, dlatego coraz częściej powstają spory związane z wykonywaniem zawodu lekarza – pozwy o odszkodowanie i zadośćuczynienie, tzw. procesy medyczne. Ze względu na wzrost liczby wszczynanych procesów sądowych przeciwko lekarzom aspekt wykorzystania dowodu z opinii biegłego lekarza ma duże znaczenie praktyczne.

Jedną z najbardziej charakterystycznych cech prawa medycznego jest specyfika procesu medycznego. W postępowaniach cywilnych o odszkodowanie i zadośćuczynienie wytoczonych przeciwko lekarzom często zdarza się, że biegły przejmuje *de facto* rolę sądu, a jego opinia decyduje o tym, czy lekarz przeprowadził proces leczniczy w sposób prawidłowy. W tego rodzaju procesach nierzadko

¹ R. Kubiak, *Prawo medyczne*, Warszawa 2014, s. 1.

też zeznania w charakterze świadków składają inni lekarze, którzy zeznają w zakresie faktów powiązanych z posiadaniem wiadomości specjalnych. Prowadzić to może do zatarcia granicy między dowodem z przesłuchania świadka² a dowodem z opinii biegłego³. Należy podkreślić, że wiadomości specjalistyczne powinny być ustalane za pomocą opinii biegłego, a nie zeznań świadka, który bywa często nieobiektywny, szczególnie gdy uczestniczył w jakimś etapie leczenia, a ustalenia poczynione w ramach danego postępowania mogą mieć wpływ na jego ewentualną odpowiedzialność.

W procesach medycznych często w praktyce można spotkać wykorzystanie postępowania karnego w celu uzyskania odszkodowania przed sądem cywilnym. Można stwierdzić, że postępowanie karne w takim przypadku ma charakter prejudycjalny, stanowiący podstawę do podobnego orzekania w postępowaniu cywilnym. Praktyka taka wynika z faktu, iż zainicjowanie postępowania karnego nie jest połączone z koniecznością wniesienia opłaty sądowej, jak ma to miejsce w postępowaniu cywilnym, zatem często składane jest zawiadomienie o możliwości popełnienia przestępstwa, nawet jeżeli jest to nieuzasadnione. Podmiot składający takie zawiadomienie dąży do przeprowadzenia postępowania karnego w nadziei, że w wyniku przeanalizowania danego stanu faktycznego sąd karny dojdzie do przeświadczenia, iż w ramach udzielania świadczeń zdrowotnych

² Zob. szerzej na temat problematyki charakteru dowodu z zeznań świadka: K. Piasecki, *System dowodów i postępowanie dowodowe w sprawach cywilnych*, Warszawa 2010, s. 151 i n.; Ł. Błaszczak, *Pojęcie i charakter dowodu z zeznań świadków*, [w:] Ł. Błaszczak, K. Markiewicz (red.), *Dowody i postępowanie dowodowe w sprawach cywilnych*, Warszawa 2015, s. 559 i n.; T. Demendecki, *Komentarz do art. 271*, [w:] A. Jakubecki (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Warszawa 2008, s. 395–397; E. Rudkowska-Ząbczyk, *Charakter dowodu ze świadka*, [w:] E. Marszałkowska-Krześ (red.), *Postępowanie cywilne*, seria MERITUM, Warszawa 2017, s. 337–338; zob. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego (SN) z 10 grudnia 1998 r., sygn. I KKN 922/97, Legalis nr 46212.

³ Zob. szerzej na temat problematyki pojęcia dowodu z opinii biegłego: K. Gajda-Roszczyńska, *Pojęcie i istota dowodu z opinii biegłego*, [w:] Ł. Błaszczak, K. Markiewicz (red.), op. cit., s. 619 i n.; K. Flaga-Gieruszyńska, *Komentarz do art. 278*, [w:] A. Zieliński (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Warszawa 2016, s. 526; E. Rudkowska-Ząbczyk, *Charakter dowodu z opinii biegłego*, [w:] E. Marszałkowska-Krześ (red.), op. cit., s. 346.

doszło do błędu medycznego, stanowiącego przesłankę odpowiedzialności karnej za niewłaściwe leczenie pacjenta⁴. Stwierdzenie tego błędu w postępowaniu karnym jest istotne dla powoda w postępowaniu cywilnym ze względu na art. 11 Kodeksu postępowania cywilnego⁵, ponieważ sąd rozpoznający sprawę cywilną ma obowiązek przyjąć, że skazany popełnił przestępstwo przypisane mu w wyroku karnym⁶.

Ponadto w procesie karnym można uzyskać opinie biegłych, nie ponosząc za to opłaty, a materiał zgromadzony w takim postępowaniu może być wykorzystany w procesie cywilnym, zwłaszcza że skazujący wyrok karny wiąże sąd cywilny⁷. Z tego względu, jeżeli sąd karny stwierdził, iż lekarz ponosi odpowiedzialność za określony skutek, to tej okoliczności nie trzeba już udowadniać w postępowaniu cywilnym, co z całą pewnością upraszcza i przyspiesza to postępowanie.

1. Pojęcie i znaczenie dowodu z opinii biegłego lekarza w procesie cywilnym

Opinia biegłego to pogląd osoby bezstronnej, czyli niezainteresowanej rozstrzygnięciem sprawy, która przedstawia sądowi fachowe informacje oraz wiadomości w celu ustalenia i oceny okoliczności faktycznych danej sprawy⁸, co wynika z art. 278 k.p.c.⁹ Dowód z opinii biegłego, ze względu na występującą w nim specjalistyczną wiedzę,

⁴ T. Sroka, *Odpowiedzialność karna za niewłaściwe leczenie. Problematyka obiektywnego przypisania skutku*, Warszawa 2013, s. 470.

⁵ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn. Dz.U. z 2014 r., poz. 101 ze zm.), dalej: k.p.c.

⁶ Wyrok SN z dnia 14 kwietnia 1977 r., sygn. IV PR 63/77, LEX nr 7928.

⁷ Ł. Błaszczak, *Stosunek postępowania cywilnego do postępowania karnego*, [w:] E. Marszałkowska-Krześ (red.), op. cit., s. 23–24.

⁸ K. Gajda-Roszczyńska, *Pojęcie dowodu z opinii biegłego*, [w:] Ł. Błaszczak, K. Markiewicz (red.), op. cit., s. 619.

⁹ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn. Dz.U. z 2014 r., poz. 101 ze zm.).

nie może być zastąpiony innym środkiem dowodowym¹⁰. Należy wskazać, że zawsze, kiedy wymagana jest wiedza specjalistyczna (w każdym procesie medycznym), sąd powinien powołać biegłego, w przeciwnym razie naruszony zostanie art. 232 k.p.c. W przypadku procesów medycznych osobą posiadającą wiedzę fachową dotyczącą materii będącej przedmiotem tego postępowania będzie lekarz medycyny. Lekarz ze względu na posiadaną specjalistyczną wiedzę z zakresu medycyny, popartą praktyką zawodową w sprawach zawiłych pod względem faktycznym, jest najlepszym kandydatem na biegłego w procesie sądowym, w którym jedną ze stron jest pacjent. Opinia biegłego lekarza jest to osąd o okolicznościach faktycznych, czyli o konkretnym zdarzeniu medycznym, wyrażony na podstawie bezpośredniego zbadania człowieka, w celu ocenienia jego stanu zdrowia oraz konsekwencji, jakie za sobą niosło dane zdarzenie medyczne, bądź też na podstawie dostępnego materiału dowodowego zgromadzonego w ramach toczącego się postępowania, w szczególności dokumentacji medycznej.

W przypadku gdy poszkodowany pacjent występuje z powództwem do sądu o zapłatę odpowiedniego zadośćuczynienia (czyli świadczenia, które ma rekompensować poszkodowanemu wszystkie doznane przez niego cierpienia psychiczne i fizyczne) oraz odszkodowania, to sąd w ramach postępowania rozpoznawczego powinien ustalić stopień i rodzaj doznanego uszczerbku na zdrowiu i jego konsekwencji dla stanu zdrowia poszkodowanego w przyszłości. W ustaleniach tych pomocna jest dokumentacja medyczna przedstawiona przez stronę powodową, która zawiera m.in.: opisy choroby, karty leczenia szpitalnego, zaświadczenia lekarskie oraz inne zaświadczenia i opinie. Sąd ze względu na brak odpowiedniej wiedzy medycznej nie może dokonać ustaleń faktycznych wyłącznie na podstawie takiego materiału dowodowego. W powyższej sytuacji sąd powinien przeprowadzić dowód z opinii biegłego sądowego, który korzystając z posiadanej przez siebie specjalistycznej wiedzy, pomoże wyjaśnić stan faktyczny sprawy. Biegły dzięki swojej wiedzy może przedstawić

¹⁰ A. Klich, *Dowód z opinii biegłego w postępowaniu cywilnym. Biegły lekarz*, Warszawa 2016, s. 71; zob. wyrok SN z dnia 24 listopada 1999 r., sygn. I CKN 223/98, „Wokanda” 2000, nr 2, poz. 7.

sądowi ciąg przyczynowo-skutkowy podejmowanych działań oraz interwencji medycznych, które doprowadziły do obecnego stanu zdrowia poszkodowanego. Biegły lekarz może również ocenić prawidłowość przeprowadzonych procedur medycznych, co jest bardzo istotne z punktu widzenia odpowiedzialności odszkodowawczej. Należy jednak zaznaczyć, że zgodnie ze stanowiskiem Sądu Najwyższego opinia biegłego, w tym przypadku lekarza, ma jedynie na celu ułatwienie sądowi należytej oceny zebranego materiału dowodowego, w szczególności dokumentacji medycznej, ponieważ potrzebne są do tego wiadomości specjalistyczne z zakresu medycyny, jednak opinia taka nie może być sama traktowana jako źródło materiału faktycznego sprawy, a tym bardziej nie może być podstawą do ustalenia okoliczności będących przedmiotem oceny biegłego¹¹. Należy więc rozgraniczyć opinię lekarską stanowiącą źródło materiału faktycznego od opinii biegłego lekarza, która ma jedynie ułatwić ocenę materiału faktycznego zebranego w danej sprawie.

Proces medyczny ze swojej specyficznej natury dla rozstrzygnięcia sprawy wymaga wiedzy specjalistycznej niekiedy z różnych dziedzin medycyny, dlatego dowód z opinii biegłego lekarza ma doniosłe znaczenie dla tego typu procesu. Nierzadko jest to jedyny możliwy sposób na dokonanie prawidłowych ustaleń faktycznych, ze względu na zawły charakter zarówno nauk medycznych w ogólności, jak i skomplikowany charakter tzw. procesów lekarskich. Należy zauważyć, że dopuszczenie dowodu z opinii biegłego lekarza z wniosku strony powodowej, czy też przeprowadzenie tego rodzaju dowodu z urzędu, ma doniosłe znaczenie również ze względu na fakt, że strona powodowa, którą najczęściej jest pacjent, nie posiada wiedzy medycznej, przez co znajduje się w gorszej pozycji względem drugiej strony postępowania, którą jest profesjonalista z zakresu medycyny (tzn. lekarz lub zakład opieki zdrowotnej). Zgodnie ze stanowiskiem Sądu Najwyższego niepowołanie biegłego w przypadku, kiedy z okoliczności sprawy wynika, że do jej rozpoznania i rozstrzygnięcia wymagane są wiadomości specjalistyczne, oraz zastąpienie opinii biegłego wyjaśnieniami jednej ze stron procesu, nawet jeżeli jest

¹¹ Wyrok SN z dnia 11 lipca 1969 r., sygn. I CR 140/69, OSN 1970, nr 5, poz. 85.

ona specjalistą w danej dziedzinie, może stanowić naruszenie art. 278 § 1 w zw. z art. 232 k.p.c.¹²

Należy również zauważyć, że jednym z ciężarów spoczywających na stronie powodowej zgodnie z art. 6 Kodeksu cywilnego¹³ jest ciężar dowodu w znaczeniu formalnym, polegający na tym, iż ciężar udowodnienia danego faktu spoczywa na osobie, która z faktu tego wywodzi skutek prawny¹⁴, dlatego to powód, który nie jest fachowcem w dziedzinie medycyny, zmuszony jest udowodnić fakty, a także zachodzący pomiędzy nimi związek przyczynowy, uzasadniający odpowiedzialność lekarza lub zakładu opieki zdrowotnej. W przypadku tzw. procesów medycznych ciężar udowodnienia winy lekarza spoczywa więc na pacjencie¹⁵. Ze względu na powyższe problemy pojawiające się w procesie medycznym dowód z opinii biegłego stanowi jeden z podstawowych dowodów, ponieważ bez niego nie można ustalić stanu faktycznego, dokonać jego analizy oraz wykazać związku przyczynowo-skutkowego.

2. Przedmiot opinii biegłego lekarza oraz jej specyfika

Biegły lekarz, który został powołany przez sąd do sporządzenia opinii, dzięki posiadanej wiedzy specjalistycznej oraz umiejętnościom i intuicji nabytym przez praktykę lekarską, ustala: stan zdrowia poszkodowanego sprzed wypadku lub sprzed wykonania interwencji medycznej, przebieg procesu leczenia, uciążliwość wykonanych procedur medycznych, obecny stan zdrowia poszkodowanego, a także rokowania na przyszłość. Należy zaznaczyć, że biegły lekarz nie jest powołany od ustalania kwestii pozamedycznych oraz kwestii, które nie należą do jego specjalności¹⁶.

¹² Wyrok SN z dnia 24 maja 2012 r., sygn. II CSK 429/11, Legalis nr 526856.

¹³ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn. Dz.U. z 2014 r., poz. 121 ze zm.).

¹⁴ E. Rudkowska-Ząbczyk, *Ciężar dowodu*, [w:] E. Marszałkowska-Krześ (red.), op. cit., s. 199.

¹⁵ A. Klich, op. cit., s. 226.

¹⁶ Ibidem.

Biegli lekarze mogą również w swojej opinii ustalić stopień uszczerbku na zdrowiu, czyli procentowy wskaźnik zmniejszenia sprawności poszkodowanego, w stosunku do momentu przed wypadkiem lub interwencją medyczną. Ustalenie stopnia uszczerbku na zdrowiu pozwala na obrazowe przedstawienie skutków doznanych urazów. Zawarte w takiej opinii informacje i wnioski mogą pomóc sądowi w ocenie stanu faktycznego, a także w ustaleniu wysokości odszkodowania i zadośćuczynienia.

W sprawach o odszkodowanie za szkodę spowodowaną niewłaściwym wykonaniem obowiązków zawodowych przez lekarza wybór biegłego ze względu na hermetyczność środowiska lekarskiego jest trudny. Problem ten zauważył również Sąd Najwyższy, który stwierdził, że „w sprawach o odszkodowanie za szkodę spowodowaną niewłaściwym wykonaniem obowiązków zawodowych przez lekarza sąd powinien z reguły, dla uniknięcia ewentualnych podejrzeń o stronniczość – nawet gdyby te podejrzania były obiektywnie nieuzasadnione – korzystać z opinii zakładu lub specjalisty z innego terenu aniżeli teren działalności zawodowej lekarza, który spowodował szkodę”¹⁷. W przypadku środowiska lekarskiego problem braku obiektywizmu w wydawaniu opinii biegłych jest powszechnie spotykany, co może wynikać ze zbyt rygorystycznego podejścia do art. 53 Kodeksu etyki lekarskiej¹⁸. Zgodnie z ust. 1 wskazanego przepisu: „Lekarze powinni okazywać sobie wzajemny szacunek. Szczególny szacunek i względy należą się lekarzom seniorom, a zwłaszcza byłym nauczycielom”. Lekarz powołany do pełnienia roli biegłego sądowego może nie chcieć wytykać błędów i nieprawidłowości w procesie leczenia lekarzom o większym autorytecie, w tym swoim byłym nauczycielom. Ust. 2 art. 53 Kodeksu etyki lekarskiej nakazuje lekarzom „zachować szczególną ostrożność w formułowaniu opinii o działalności zawodowej innego lekarza, w szczególności lekarz nie powinien publicznie dyskredytować innego lekarza w jakikolwiek sposób”. Oczywiście, nie

¹⁷ Orzeczenie SN z dnia 7 stycznia 1966 r., sygn. I CR 369/65, OSP 1966, nr 12, poz. 278.

¹⁸ Kodeks etyki lekarskiej, <http://www.nil.org.pl/__data/assets/pdf_file/0003/4764/Kodeks-Etyki-Lekarskiej.pdf> [dostęp: 1.03.2017].

chodzi tutaj o całkowite zakazanie krytyki, jednakże część środowiska lekarskiego właśnie tak postrzega ten przepis, przez co jego przedstawiciele nie zawsze są obiektywni w sporządzaniu opinii albo odmawiają jej sporządzenia. W związku z tymi spostrzeżeniami słuszny jest pogląd Sądu Najwyższego wyrażony w cytowanym powyżej orzeczeniu, że wybór biegłego spoza danego środowiska lekarskiego zwiększa jego niezależność i obiektywizm.

Kolejną specyficzną cechą dowodu z opinii biegłego w kwestiach medycznych jest niedopuszczalność orzekania wbrew opinii biegłego. Pogląd taki wyraził Sąd Najwyższy w jednym z wyroków, stwierdzając, że sąd nie może rozstrzygnąć kwestii medycznych wbrew opinii biegłego specjalisty. Odmienne rozstrzygnięcie musi zostać oparte na wiedzy medycznej, czyli opinii innego biegłego lekarza z danej dziedziny medycyny¹⁹. Opinia biegłych, która nie przekonała sądu, nie może być weryfikowana, a zwłaszcza dyskwalifikowana na podstawie kryteriów (logicznego myślenia, doświadczenia życiowego czy wiedzy powszechnej), które nie obejmują specjalistycznej wiedzy medycznej²⁰. Sąd Najwyższy w swoich orzeczeniach stwierdził, że sąd, polemizując z wnioskami biegłego w sferze wymagającej wiadomości specjalnych bez zasięgnięcia opinii innego biegłego lub w drodze uzupełnienia stanowiska biegłych, którzy wydali odmienne orzeczenie, narusza art. 278, art. 286 oraz art. 233 § 1 k.p.c.²¹ Postępowanie takie jest niedopuszczalne, ponieważ prowadzi do zastąpienia biegłego przez sąd.

3. Dowód z opinii biegłego lekarza a inne środki dowodowe

W ramach tej części artykułu uwaga zostanie zwrócona na relacje, jakie zachodzą między dowodem z opinii biegłego lekarza a innymi środkami dowodowymi w ramach procesu medycznego. W pierwszej kolejności należy zestawić dowód z opinii biegłego z dowodem

¹⁹ Wyrok SN z dnia 10 stycznia 2012 r., sygn. I UK 235/11, Legalis nr 471269.

²⁰ Wyrok SN z dnia 14 maja 2009 r., sygn. II UK 211/08, Legalis nr 492244.

²¹ Wyrok SN z dnia 24 czerwca 2013 r., sygn. II PK 324/12, „Monitor Prawa Pracy” 2013, nr 12, s. 648.

z zeznań świadków. Ze względu na specyficzny przedmiot procesu medycznego, dotyczący odpowiedzialności odszkodowawczej za niewłaściwie przeprowadzony proces leczniczy, często w tego typu sprawach w charakterze świadków występują inni lekarze, którzy zeznają w zakresie faktów powiązanych z posiadaniem wiadomości specjalnych. Taki dobór świadków prowadzić może do zatarcia granicy między dowodem z przesłuchania świadka a dowodem z opinii biegłego. Należy podkreślić, że wiadomości specjalistyczne powinny być ustalane za pomocą opinii biegłego, a nie zeznań świadka, który bywa często nieobiektywny, szczególnie gdy uczestniczył w jakimś etapie leczenia, a ustalenia poczynione w ramach danego postępowania mogą mieć wpływ na jego ewentualną odpowiedzialność. Należy więc wyraźnie odróżnić te dwa rodzaje środków dowodowych. Podstawowa różnica między dowodem z zeznań świadków a dowodem z opinii biegłego polega na tym, że świadkowie przedstawiają sądowi wiadomości o faktach i stanach rzeczy²², natomiast biegli wypowiadają swoje zdanie o faktach, tzn. opinie²³. Problem pojawia się, jeżeli świadkiem jest osoba posiadająca wiedzę specjalistyczną, np. inny lekarz, który w ramach składania zeznań nie przekazuje tylko informacji o faktach, ale również przedstawia swoją opinię co do tych faktów.

W tym miejscu należy zwrócić uwagę na niedopuszczalność powołania na biegłego osoby, która zetknęła się bezpośrednio z faktami istotnymi dla rozstrzygnięcia danej sprawy. Pogląd ten wyraził Sąd Najwyższy, stwierdzając, że „osoba, która z racji posiadanych wiadomości specjalnych ma spostrzeżenia niedostępne dla innych osób (np. lekarz leczący chorego), powinna z reguły być słuchana w charakterze świadka, a funkcję biegłego należy powierzyć innej osobie, która z faktami istotnymi dla rozstrzygnięcia sprawy poprzednio się nie zetknęła”²⁴. Taki wybór biegłego powinien zapewnić niezależną i bezstronną opinię.

²² A. Klich, op. cit., s. 29; E. Rudkowska-Ząbczyk, *Dowód z zeznań świadków*, [w:] E. Marszałkowska-Krześ (red.), op. cit., s. 230; E. Rudkowska-Ząbczyk, *Charakter dowodu ze świadka*, [w:] E. Marszałkowska-Krześ (red.), op. cit., s. 337.

²³ K. Gajda-Roszczyńska, *Dowód z opinii biegłego a dowód z zeznań świadków*, [w:] Ł. Błaszczak, K. Markiewicz (red.), op. cit., s. 646.

²⁴ Wyrok SN z dnia 8 listopada 1976 r., sygn. I CR 374/76, OSN 1977, nr 10, poz. 187.

W przypadku procesu medycznego, w którym rolą biegłego jest ustalenie stanu zdrowia poszkodowanego pacjenta, wydanie opinii praktycznie nie jest możliwe bez bezpośredniego zbadania tego pacjenta. Badanie takie następuje z wykorzystaniem zarówno specjalistycznej wiedzy biegłego, jak i specjalistycznej aparatury medycznej. W takim przypadku biegły w celu wydania opinii wykorzystuje własne poznanie zmysłowe. W doktrynie taka sytuacja potocznie bywa nazywana „ogłędzinami lekarskimi”²⁵.

Należy jednak zaznaczyć, że ogłędziny lekarskie nie stanowią ogłędzin w rozumieniu przepisów Kodeksu postępowania cywilnego. Dokonanie badania lekarskiego stanowi jedynie etap wstępny przed sporządzeniem opinii przez biegłego lekarza. Wynika to z faktu, że dopiero zbadanie poszkodowanego pacjenta, czyli bezpośrednio zmysłowe spostrzeżenia biegłego lekarza, pozwala na wydanie prawidłowej i rzetelnej opinii opartej na posiadanej przez biegłego wiedzy z zakresu medycyny. Należy wskazać, że na lekarzu, który na zlecenie sądu sporządza opinię, ciążyą pewne obowiązki związane z wykonywaniem jego zawodu. Chodzi tutaj w pierwszej kolejności o obowiązek poszanowania praw pacjenta²⁶. Ponadto należy wskazać na obowiązek starannego i sumiennego działania, który wynika ze standardów wykonywania zawodu lekarza. Opinia biegłego lekarza powinna być sporządzona na podstawie aktualnej wiedzy medycznej, a biegli lekarze, zwłaszcza wpisani na listę stałych biegłych, zobowiązani są do ciągłego podnoszenia swoich kwalifikacji zawodowych²⁷. Nie można również pominąć obowiązku zachowania tajemnicy lekarskiej²⁸.

Dowód z opinii biegłego lekarza w ramach postępowania cywilnego należy odróżnić od tzw. opinii prywatnej, czyli opinii wydanej na zlecenie strony przez osoby posiadające wiedzę specjalistyczną (w tym przypadku lekarza). Zgodnie z art. 2 ust. 1 ustawy o zawodach

²⁵ T. Gleixner, *Dowód z biegłych lekarzy przed sądami ubezpieczeń społecznych*, „Nowe Prawo” 1965, nr 2, s. 1445.

²⁶ A. Klich, op. cit., s. 200–201.

²⁷ A. Fiutak, *Prawo w medycynie*, Warszawa 2013, s. 15; A. Klich, op. cit., s. 207.

²⁸ A. Fiutak, op. cit., s. 49; A. Klich, op. cit., s. 207–209; R. Kubiak, op. cit., s. 210.

lekarza i lekarza dentystry²⁹ jednym z obowiązków lekarza jest wydawanie orzeczeń lekarskich, które mogą przybierać różną formę. Przykładem takich orzeczeń mogą być opinie lekarskie. Opinia taka może stanowić pisemną wypowiedź lekarza zawierającą wnioski i opinie stwierdzone na podstawie stanu faktycznego, która jest przeznaczona dla instytucji nieprofesjonalnych w zakresie medycyny, może być więc wykorzystana jako dowód w procesie medycznym. Opinia taka nie stanowi jednak środka dowodowego w rozumieniu art. 278 § 1 k.p.c.³⁰ Dowód z opinii biegłego sporządza się jedynie na zlecenie sądu orzekającego, określając zarówno osobę biegłego, jak i zakres opinii³¹. Należy podkreślić, że w ramach procesu medycznego, do którego rozstrzygnięcia wymagana jest wiedza specjalistyczna, środka dowodowego z opinii biegłego lekarza nie można zastąpić przez opinię prywatną³². Jeżeli dojdzie do zastąpienia opinii biegłego opinią prywatną, to fakt ten może stanowić podstawę do stwierdzenia naruszenia przepisów prawa procesowego, a tym samym w związku z art. 233 k.p.c. stanowić zarzut apelacyjny, oczywiście, jeżeli zostało zgłoszone zastrzeżenie w trybie art. 162 k.p.c.³³

4. Dowód z opinii biegłego lekarza a opinia wydana w ramach innego postępowania administracyjnego, karnego lub cywilnego

Nieodzownym elementem procesu medycznego jest korzystanie z opinii biegłych lekarzy ze względu na jego złożony charakter faktyczny, do którego analizy wymagana jest wiedza specjalistyczna.

²⁹ Ustawa z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentystry (tekst jedn. Dz.U. z 2005 r., nr 226, poz. 1943 ze zm.).

³⁰ K. Gajda-Roszczyńska, *Dowód z opinii biegłego a dowód z opinii prywatnej*, [w:] Ł. Błaszczak, K. Markiewicz (red.), op. cit., s. 657.

³¹ E. Rudkowska-Ząbczyk, *Charakter dowodu z opinii biegłego*, [w:] E. Marszałkowska-Krześ (red.), op. cit., s. 346.

³² Szerzej na temat opinii prywatnej zob. A. Klich, op. cit., s. 77 i n.

³³ K. Gajda-Roszczyńska, *Dowód z opinii biegłego a dowód z opinii prywatnej*, [w:] Ł. Błaszczak, K. Markiewicz (red.), op. cit., s. 658.

Z tego powodu należy rozważyć kwestię dopuszczalności skorzystania w toczącym się postępowaniu z opinii biegłego lekarza wydanej w innym postępowaniu – cywilnym, karnym albo administracyjnym.

Jak zostało zaznaczone we wstępie, w praktyce często wykorzystuje się postępowania karne w celu uzyskania odszkodowania przed sądem cywilnym. Wynika to z faktu, że zainicjowanie postępowania karnego nie jest połączone z kosztami, jak ma to miejsce w postępowaniu cywilnym. Nie bez znaczenia jest również fakt, że w procesie karnym można uzyskać za darmo opinie biegłych.

W zakresie dopuszczalności wykorzystania opinii biegłego sporządzonej w innym postępowaniu w doktrynie występują rozbieżne poglądy. Według części głosów uznaje się za niedopuszczalne wykorzystanie takich opinii w postępowaniu cywilnym. Pozostała część doktryny uważa natomiast, że opinię taką należy traktować jako dowód z dokumentu prywatnego. Spotkać się można również z poglądem, który zezwala na wprowadzenie do procesu cywilnego opinii biegłych wydanych w innym postępowaniu, ale z zastrzeżeniem pewnych warunków³⁴. Pogląd ten wydaje się najbardziej przekonujący. Zgodnie z nim warunkiem *sine qua non* wykorzystania w postępowaniu cywilnym opinii biegłego wydanej w ramach innego postępowania jest dopuszczalność przeprowadzenia tego dowodu zgodnie z przepisami k.p.c. dotyczącymi postępowania dowodowego, tzn. że wprowadzenie takiej opinii do procesu powinno być poprzedzone wnioskiem dowodowym jednej ze stron, który jest uzasadniony treścią art. 278 k.p.c.³⁵ Wykorzystanie takiej opinii powoduje przyspieszenie postępowania oraz zmniejszenie jego kosztów. Możliwość wykorzystania takiej opinii jest szczególnie istotna w procesie medycznym ze względu na to, że opinia biegłego lekarza stanowi nieodłączny element tego postępowania, a okres oczekiwania na opinię specjalisty jest długi. Istotnym elementem jest także zmniejszenie kosztów postępowania, gdyż biegłemu będzie przysługiwać wynagrodzenie jedynie za wykonanie dodatkowej pracy, np. stawienie się na rozprawę,

³⁴ Ibidem, s. 664.

³⁵ M. Marciniak, *Komentarz do art. 278*, [w:] K. Piasecki, M. Marciniak (red.), *Kodeks postępowania cywilnego Komentarz*, t. 1, Warszawa 2014, s. 1030.

przedstawienie dodatkowych egzemplarzy opinii czy rozszerzenie jej zakresu. Fakt ten jest szczególnie ważny dla powoda, który ze względu na stan zdrowia spowodowany zdarzeniem medycznym może nie posiadać wystarczających środków finansowych.

Podsumowanie

W procesie medycznym szczególnie widoczna jest niezastępowalność dowodu z opinii biegłego lekarza. Stwarza to utrudnienie dla procesu dowodzenia określonego stanu faktycznego. Widoczny jest problem ze znalezieniem odpowiedniej osoby do pełnienia roli biegłego, który wynika z jednej strony z nieufności powodów do szeroko rozumianej służby zdrowia, a z drugiej – z hermetyczności środowiska lekarskiego, które nie jest skłonne do samokrytyki i przyznawania się do błędów. Można odnaleźć opinie biegłych, które są wyrazem niewłaściwie rozumianej solidarności zawodowej. Z tych względów często dochodzi do zlecenia opracowania kilku opinii przez różnych biegłych, co powoduje niekorzystne skutki dla toczącego się postępowania (przedłużenie postępowania i zwiększenie jego kosztów) oraz dla wiarygodności biegłych. W przypadku dwóch przeciwstawnych opinii biegłych z zakresu medycyny to sąd musi rozstrzygnąć, która z nich jest wiarygodniejsza, a ze względu na brak wiadomości specjalistycznych po stronie sądu jest to czasem niewykonalne. Przykładem opacznie rozumianej solidarności zawodowej jest również odmowa opracowania opinii przez biegłych z zakresu medycyny; w przypadkach gdy specjalistów z danej dziedziny medycyny jest mało, może nawet dojść do niemożności wydania opinii, co stawia pod znakiem zapytania możliwość rozstrzygnięcia sprawy o odszkodowanie i zadośćuczynienie. Problemem jest również spotykane w praktyce wypieranie dowodu z opinii biegłych lekarzy przez dowód z zeznań lekarzy, którzy zajmowali się pacjentem. Taka sytuacja powinna zostać uznana za niedopuszczalną, ponieważ świadek nie może wydawać opinii na temat faktów, ponadto opinie takie mogą być stronicze. Należy pamiętać, że w przypadku opinii biegłego lekarza występuje wiele specyficznych sytuacji, z którymi należy się zmierzyć w celu

dokonania prawidłowych ustaleń faktycznych w ramach postępowania odszkodowawczego związanego z nieprawidłowym przebiegiem procesu leczniczego.

Medical expert opinion as evidence in the medical process – selected aspects

Summary

The article presents selected legal aspects concerning the use of the expert medical opinion, which is the primary evidence in the medical process, i.e. proceedings in which one shall seek compensation or damages related to the performance of the medical profession. Medical process due to its specific nature for the settlement of the case sometimes requires expertise in various fields of medicine, therefore the evidence such as medical expert opinion is of great importance. First of all, the article presents the concept and meaning of evidence, i.e. medical expert opinion. It also includes the relations which exist between the evidence of the medical expert opinion and other evidence within the medical process. Due to the social changes and raising legal awareness of patients one can observe an increase in the number of lawsuits initiated against doctors. Therefore the question of using the medical expert opinion as evidence is of vital practical importance.